

מעדני כתר

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת בא תשפ"ב שנה שלישית ג'ליון 121

בענין ליכנס לבית המשתה תוך י"ב חדש על אביו להתנות אחיו

אמו, אבל מאידך אם ישתתף בשמחה הוא מבטל כבוד אביו, דמשום כבוד אביו אין לו להשתתף בשמחה כלל, וכבוד אביו עדיף מכבוד אמו שאתה ואמך חייבין בכבוד אבך, זה אינו, דהא מבואר בגמ' שם דבנתגרשו שניהם שוין, ובתשו' הגרעק"א קמא תשו' ס"ח מבואר דה"ה במת אחד מהם שניהם שוין, וא"כ הכא שמת אביו כבוד אביו ואמו שוין, ואם ירצה שפיר יוכל להשתתף בשמחת נישואי אחיו.

וה"ל עוד דבאמת מחוייב הוא להשתתף בשמחת נישואי אחיו, דהרעק"א שם הביא דהנו"ב במהדו"ת תאה"ע ס"י מ"ה כתב דבמת אביו וצוה לו לעשות דבר ורצון אמו בהיפוך, דישמע לאם, דכבוד בחיים עדיף מכבוד אחר מיתה עיין שם, וא"כ לפ"ז הכא שאמו בחיים עדיף כבודה מכבוד אביו, וא"כ יהיה חייב להשתתף בשמחת נישואי אחיו. אכן הרעק"א שם כתב דדבר זה נסתר מדברי הב"י ביו"ד ס"י שע"ז שכ' וז"ל ומצוה לומר קדיש על אמו בחיי אביו, ואם אביו מקפיד אף על פי דאמו עשתה לו צוואה לומר בשבילה קדיש, כבוד אב עדיף מכבוד אב עכ"ל, ומבואר דס"ל להב"י דאע"פ שאמו מתה ותו אינה חייבת בכבוד אביו מ"מ הוא צריך לשמוע לאביו, ואין זה דומה לנתגרשו שניהם שוין. והרעק"א שם תמה עליו דהסברא בזה צריך עיון, דמ"ש מיתה מגורשין, עיי"ש. ומדברי הב"י מוכח גם דלא כסברת הנו"ב, שכתב הב"י דכבוד אב עדיף משל אם, ולא כתב דכבוד מחיים עדיף מכבוד לאחר מיתה, ויהי' נ"מ לדיון דאפילו בהיפוך אם אביו מת וצוה לו לומר קדיש אחרי אמו ומקפדת, דישמע לאמו.

ובאמת לדעת הב"י לא יוכל להשתתף בשמחת נישואי אחיו דהא כבוד אביו קודם, אך לדעת הנו"ב והגרעק"א שפיר יוכל להשתתף בשמחת נישואי אחיו.

ובנידון שרואה בתוך י"ב חדש על אמו, ואביו רוצה שישתתף בשמחת נישואיו והאם שרי, נראה דהכא לכו"ע יוכל להשתתף, וגם לדעת הב"י, דהא כבוד אביו עדיף.

יבואר דכבוד החיים קודם לכבוד המתים

והנה בשו"ת גבעת פנחס לבעל ההפלאה ס"י ג' דן באחת שצוה לה אביה קודם מותו שלא תתחתן עם פלוני ולאחר מותו אמרה לה אמה שתתחתן עם אותו פלוני, שאינה רשאית להתחתן עם אותו פלוני, דאף דלאחר שמת אביה כבוד אביה ואמה שוין כמו בנתגרשו, וא"כ יכולה לעשות מה שתצוה, מ"מ כיון דכשתעשה רצון אמה הרי היא מבטלת כבוד אביה בקום ועשה משא"כ כשתעשה רצון אביה אינה מבטלת כבוד אמה רק בשב ואל תעשה, עדיף שתעשה כרצון אביה ותעבור על כבוד אמה בשווא"ת ולא תעשה רצון אמה ותעבור על כבוד אביה בקו"ע.

אכן בדברי הב"י והנו"ב והגרעק"א מבואר דלא ס"ל הך סברא, דהא דנו אם יאמר קדיש לכבוד אמו כנגד רצון אביו, ולא חשו להך סברא דכשיאמר קדיש הוא מבטל כבוד אביו בקום ועשה.

אך אכתי יל"ע בזה, דאפשר שכשהוא אב על אביו או על אמו הרי כבר נתחייב בכבודם שלא ליכנס לבית המשתה, וא"כ כשתחדש אצל אביו או אמו שרצונם שישתתפו בשמחה אפשר דכשניהם שוין מי שנתחייב בכבודו ראשון צריך לעסוק בכבודו ראשון, וכמו בכל מצוה שבא לידו שלא יעוונה בשביל מצוה אחרת שנודמנה לו.

ודמי לזה מש"כ במהרש"ל סימן צ"ז שמי שנתחייב בברכה קודם ואחר כך נתחייב בברכה אחרת יש להקדים את הברכה שנתחייב בתחלה, וא"כ הכי נמי היכא שנתחייב בכבוד אב קודם אפשר דקודמת היא לכבוד אב, אבל מאחר שכתב בנו"ב שכבוד החיים קודם לכבוד המתים נראה שגם בזה יכבד את אביו וישתתף בשמחתו, ויתבאר לקמן בארוכה אם יש מקום לעשות המצוה שנתחייב בה תחלה.

בענין להקדים מצוה שנתחייב בה ראשון לענין קבורה ומילה

מאחר שלא בירך נפשות רבות בזמנה, א"כ מוטב לברך אשר יצר בזמנה ואח"כ לברך ברכת נפשות רבות, עכ"ל, ומבואר דהוי ס"ל להשוואל דבורא נפשות שזמנה קודם צריך לברכה קודם, ויעוי' במ"ב ס' ז' ס"ב שהביא את המהרש"ל.

יבואר אם מצוה להקדים מי שמת ראשון לקברו ראשון

אמנם במסכת שמחות אפרק"י א"ה והביאו הרא"ש במועד קטן פ"ג סימן פ"ב איתא דעיר שמתו בה שני מתים מוציאין אותו שמת ראשון ואח' כך מוציאין אותו

ונשאלתי בספק שמסתפקים בו רבים בליך לבית המשתה בתוך י"ב חדש על אביו ואמו במקום שמחת קרוביו אם שרי, ונשאלתי במי שהיה אבל על אביו תוך י"ב חדש אם יכול להשתתף בנשואי אחיו לצורך שמחת אחיו, ובפרט שהוא גם לצורך שמחת אמו האלמנה אם הותר לו להשתתף בשמחתו. וגם נשאלתי במי שהוא בתוך י"ב חדש על אמו ע"ה, ואביו נושא אשה ורוצה שישתתפו בניו בשמחתו, אם יכולים להשתתף בשמחתו.

הנה נחלקו הראשונים אם האיסור הוא גם בסעודת מצוה או שאינו אלא בסעודת הרשות, וגם נחלקו אם ליכנס לבית המשתה בלא אכילה אם שרי, והיה מקום לומר שיש להקל לצורך שמחת קרוביו שישתתף בחתונתם בלא אכילה, אבל הרמ"א ביו"ד ס' שצ"א אסר ליכנס לבית שיש בו מזומני חתן וכלה גם בלא אכילה, וא"כ אינו יכול לסמוך על פלוגתא זו להקל מהאי טעמא.

אלא שבמהרש"ל חלק יו"ד סימן ר"ב כתב להחריף הקרובים להשתתף בשמחת אחיהם כמו שהתירו בת"ב נדחה לבעל ברית לאכול כ"ש שמותר לאבל על אביו ואמו להשתתף בשמחת נישואי אחיו, ויש לעיין בזה דבשמחת ברית הוא שמחה דיליה אבל שמחת נישואי אחיו הרי הוא בא לשמח את אחיו ומאן יימר שביה גם התירו, ויעו"ש שהביא עוד ראיות לדבריו, ובתו"ד הביא ראיה מהא דשושביני חתן פטורים מן הסוכה, דאם לצורך שמחת חתן נדחה מצוות סוכה שהיא מ"ע דאורייתא כ"ש שנדחה דיני אבילות שהם מדרבנן לצורך שמחת חתן.

ולכא' קשה, שהרי התם פטורי דידהו הוא משום תשבו כעין תדורו, או משום עוסק במצוה שעוסקים הם במצוות שמחת חתן ולהכי פטורים ממצוות סוכה, וצ"ע. ויש הסוברים על המהרש"ל גם במקום שמחת קרובים המצטערים בהעדר קרוביהם משמחתם, אכן בספר בית מאיר יו"ד סימן שצ"א האריך לדחות דבריו וכתב שאין להקל כדברי מהרש"ל וכתב שגם הרמ"א מועיד שנוהגים איסור אף לקרובים, וכן בשו"ת זרע אמת ח"ג סימן ק"ע כתב שלא יצאו הדברים מפי המהרש"ל אלא מצאו בכתביו תשובה שאינה שלו והדפיסוה על שמו ומסיק שאין להקל בזה אפילו באחיו ואחיותיו של החתן וכו"ש שאר בני הבית, יעו"ש.

יבואר דמהני מחילה של אביו על אבילות י"ב חדש

אמנם בנדון דידן יש להתיר מטעמא אחרת, דהנה בשו"ע יו"ד ס' שד"מ ס"ב כתב דמי שצוה שלא יספדוהו, שומעין לו. אבל אם צוה שלא לנהוג עליו ז' וגזירת שלשים, אין שומעין לו. וכתב הש"ך שם סק"ט דרך באבילות של שבעה ושלשים לא מהני מחילתם, אבל באבילות של י"ב חדש על אביו ואמו מהני מחילתם, ואם צוה לו אביו שלא ינהג באבילות י"ב חדש שומעין לו, דכיון ד"ב חדש אינו שייך בשאר מתים אין זה אלא מדין כבוד אב ואם, ולהכי מצוה לקיים דבריהם, משא"כ אבילות של שלושים יום אין האבילות משום כבודם אלא זהו חיוב אבילות שהאבל חייב מצד עצמו, ולהכי אין שומעין לאביו בזה.

ולפ"ז נראה דבאבילות על אביו, ואמו רוצה שישתתף בשמחת נישואי אחיו, שפיר יכול להשתתף בשמחת נישואי אחיו משום כבוד אמו.

ואע"פ דמצד אחד איכא כבוד אביו שלא ישתתף בשמחה, ואמר' בגמ' בקידושין דף ל"א ע"א שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה הנח כבוד אמך ועשה כבוד אבך שאתה ואמך חייבים בכבוד אבך, וא"כ אף דלהשתתף בשמחת נישואי אחיו איכא משום כבוד

נסתפקתי אם יש חיוב להקדים מצוה שנתחייב בה ראשון, כגון אם נתחייב בורא נפשות תחילה קודם שנתחייב באשר יצר אם הוא צריך לברך בורא נפשות תחילה, או שאין בזה דין קדימה למה שנתחייב תחילה.

והנה בשו"ת מהרש"ל סימן צ"ז כתב השואל שם וז"ל מי שאכל דבר שחייב עליו ברכה אחרונה בורא נפשות, והלך להטיל מים ונוכר קודם שבא לברך על הקטנים אשר יצר, איזה מהן קודם, אם נאמר ברכת נפשות רבות קודם "שהרי זמנה קודם" או נימא

* ובספר הזכרון להרב אברמסקי זצ"ל כתב בהקדמת הספר מעשה שהיה עם הגר"ח במי שמת ראשון, והחברא קדישא רצו לקבור ראשון מי שמת אחריו משום שהיה עשיר, ובאו קרובי מת הראשון להגרי"ח

ואמרו דתניא במסכת שמחות פרק י"א ה"א והביאו הרא"ש במועד קטן פ"ג סימן פ"ב עיר שמתו בה שני מתים מוציאין אותו שמת ראשון ואח' כך מוציאין אותו שמת שני, ואם היו מליצין הראשון מוציאין

שמת שני, ובשו"ע י"ד סי' שני"ד הביא דין זה וז"ל עיר שיש בה שני מתיים, מוציאין את הראשון ואח"כ מוציאין השני, ובש"ך שם סק"א פירש הראשון היינו מי שמת ראשון. ומבואר שמצוה הבאה לידך ראשון צריך לעשותה תחילה, וכמו שסבר השואל בשו"ת מהרש"ל.

וכן מבואר בפתחי תשובה י"ד סי' רס"ה סק"ח שכתב וז"ל עיין בתשובת ברית אברהם חלק א"ח סימן י"ד על דבר שתי מילות ביום א', ואחת מהם שלא בזמנה, אם יש להקדים למול זה שנוגד מקודם, וכתב דגם בשתי מילות בזמנם לא מצא שום סברא להקדים דוקא לזה שנוגד תחלה, ומסימן שני"ד גבי שני מתיים אין ראיה **"דהתם חל החיוב מיד בשעה שמת האחד טרם מיתת השני"** משא"כ בזה ההיחוב חל ביחד מתחלת יום שמיני, ומ"מ נהגו להביא תחלה זה שנוגד מקודם, אפשר שהוא מטעם שלא יתעורר קנאה ומחלוקת, עכ"ל, ומבואר דס"ל דכל שנתחייב בה ראשון מצוה לעשותה תחילה, אלא דבמילה נתחייבו שניהם יחד.

ובאמת כבר בחי' הר"ן בסוף מועד קטן דיני קבורה, אבילות ומנהגיהם הביא את המסכת שמחות וכתב וז"ל ומהכא שמענין שאם יש שני תינוקות או ג' בעיר למול ביום אחד שנהגו תחלה מלון תחלה משום דביאתו לעולם כיצירתו עכ"ל. ומבואר דלא ס"ל כהרבית אברהם דכיון דחל החיוב כאחד שוין הם אלא כיון שנוגד קודם הרי הוא קודם למילה.

ולפי דברי הפ"ת נראה דה"ה במתו שני מתיים בשבת שאין יכולים לקבורם בשבת הרי חובת קבורתם חל ביחד במוצאי שבת ואין למי שמת ראשון קדימה לקבורו ראשון, ושור"ר בפתחי תשובה י"ד סימן שני"ד סק"א וז"ל עיין מה שכתבתי לעיל סי' רס"ה ס"ק ח' בשם שו"ת ברית אברהם ח"א סי' י"ד דהטעם הוא משום דהחיוב חל מיד בשעה שמת הראשון טרם מיתת הב', **"ולפי"ז אם מתו בשבת ואחד מת קודם להשני שניהם שוים דלא שייך ה"ט"**, שוב עיינתי שנית בספר הנ"ל וראיתי שכתב עוד טעם כדי שלא יסריח זה שמת מקודם א"כ אין לחלק, עכ"ל, ומבואר ג"כ כמשנ"ת דכל שנתחייב תחילה עושין אותו תחילה.

יבואר אם בנתגרשו ואביו צוהו תחלה אם הוא קודם

ושמעתי בשמו של הגאון האדיר ר' אברהם גנחובסקי זצ"ל שאמר להביא ראיה מהא דאמרו קדושיך דף ל"א אביו אומר השקני מים ואמו אומרת השקני מים הנח כבוד אמך וכו' נתגרשו שניהם שוין, ולכאורה צריך להקדים את מי שביקש וצוהו תחילה, שנתחייב במצוה זו תחילה ולמה לא יעשנה בתחילה..

ואפשר דאינו ראיה כ"כ דאפשר שבכבוד אב ואם הוא חייב בכבודם בכל עת גם קודם שצוהו אלא כשצוהו יודע מה רצונו שיעשה לו אבל אינו חייב המתחדש עליו כשצוהו אלא חייב בזה בכל עת ולהכי גם בציורה אחד קודם השני שניהם שוין, ובאמת ברע"ק א"ת תשובה ס"ח ובנו"ב שבהוא שדנו במי שצריך לומר קדיש על אביו ואמו צוהת

בענייני אם יכול להשאל על החלה אחר שאכלו ממנו כדי שיחול החלה שהפרישו עבור מי ששכחו להפריש

הנה הגאון ר' משה בויאר שליט"א מפריש בכל יום על מי שאינו עתיד להפריש, ויש להסתפק אם ישאל על הפרשתו ויתבטל הפרשתו למפרע האם יחול ההפרשת החלה של הגאון הנ"ל, דבשעה שמפריש אומר שמפריש על השוכחים להפריש או מי שאינו עתיד להפריש, ויש להסתפק אם בנדון דידן חשיב כמי ששכח להפריש, שהרי הוא לא שכח להפריש, אלא שנשאל על ההפרשה וממילא בטלה הפרשתו, ויש להסתפק אם יש בלשון הזה הפרשה גם על מי שנשאל על ההפרשה.

ולכאן נראה לומר דמהני ליה, דהנה מי שהפריש חלה מן הפירות או השוקלד שבתוך העיסה דבדודאי לא חייל עליו שם חלה, בוודאי חשיב ששכח להפריש, ולא נאמר דאינו יכול לסמוך על מי שהפריש על מי ששכח להפריש, שהרי הפריש, דודאי חשיב כמי ששכח להפריש משום שלמעשה לא הפריש כדון, ומה לי שכח להפריש מה לי שכח הדין איך להפריש, וא"כ הכי נמי הרי כיון שנשאל על הפרשתו הרי הוא כלא הפריש ושכח מלהפריש, ואע"פ שלא ידע מעיקרו מ"מ שכח להפריש מקרי וצ"ע.

והנה הגאון ר' משה בויאר שליט"א מפריש בכל יום גם על מי שאינו עתיד להפריש, והלשון הזה בודאי מהני גם למי שהפריש ונשאל על הפרשתו, דהא לאחר שנשאל ובטלה הפרשתו הרי אינו עתיד להפריש, וא"כ שפיר מהני הפרשתו להתיר עיסתו.

אלא שיש להסתפק אם חייל הפרשתו של הגאון הנ"ל, משום שבשעה שהפריש את החלה העיסה כבר היתה מתוקנת, אלא שאחר כך כשנשאל עליה בטלה הפרשתה למפרע, אבל בשעה שהפריש לא הוי הפרשתו אלא על החולין, ונמצא שבשעה שהפריש לא תיקן מידי בעיסה זו, ויש להסתפק אם בזה מהני השאלה כדי שתחול הפרשתו למפרע.

יבואר אם המפריש שנית על החולין אם מהני הפרשתו לכשישאל עליו

ובמנחת שלמה סימן ס"ב כתב על מה שכתב במעדני ארץ שמי שהפריש תרומה או חלה ונשאל עליה כשחזר אח"כ ומפריש כיון דאיכא ספיקא אם צריך לברך

השני, חכם ותלמיד מוציאין חכם ראשון, תלמיד ועם הארץ מוציאין תלמיד תחלה, שניהם חכמים עניהם תלמידים שניהם עמי הארץ מוציאין את שמת תחלה, איש ואשה מוציאין את האשה תחלה שקרובה לנולד, ע"כ. ואמרו לו דכות שלהם לקבור את אביהם תחילה, והגר"ח פתח ברמב"ם הלכות אבל ואמר שאין זה ענין שלהם אלא הוא מצוות החברא קדישא, ותמה הרב אברמסקי מה מצא הגר"ח ברמב"ם הלכות אבל, ואמר הגר"ח שראה שהרמב"ם לא הביא הלכה זו בהלכות אבל, ומבואר מהו שאין זה מוכתי הנפטר אלא מצוות החברא קדישא שמי שמת ראשון נתחייבו לקבורו ראשון, אבל אין זה מוכתי הנפטר עכ"ד.

עליו שלא לומר קדיש ונסתפקו אם ישמע לאביו או לאמו ולא העלו שמי שצוה ראשון יעשו כצוואתו משמע שלא ס"ל בזה דאיכא דינא קדימה במי שצוהו ראשון וצ"ל כמשנ"ת.

אמנם יש להביא ראיה מהא דתנן בובחים דף צ' ע"ב שלמים של אמש ושלמים של היום של אמש קודמין, שלמים של אמש וחטאת ואשם של היום של אמש קודמין דברי רבי מאיר וחכמים אומרים החטאת קודמת מפני שהיא קדיש קדשים, ע"כ, ומבואר דהשלמים של אמש שנתחייבו בה תחילה קודמת, ואף לדברי חכמים דחטאת של היום קודם, הוא רק משום דהחטאת קדיש קדשים, אבל בשלמים מודים לר"מ דשל אמש קודם. ומבואר דבמצוה שנתחייב קודם צריך להקדים. ואע"פ שאינו מוכרח, די"ל דאיירי שנתחייב בב' השלמים באותו הזמן, אלא ששלמים אחד הביא לעזרה אמש ולהכי צריך להקדימו, וכמו שפירש רש"י שם וז"ל שלמים שבאו אמש לעזרה ושהו עד היום ושחטן, עכ"ל, מ"מ כיון דחזוין דהיכא שבא קודם לעזרה הוא קודם, לכאן הכי נמי ה"ה היכא שנתחייב בקרבן תחילה הוא קודם, ויעוין במרומי שדה שם שדקדק שם מהגמ' ששלמים של אמש אפי' שבא בלילה שאינו זמן הקרבה קודם לשלמים של היום.

יבואר כמה ראיות שמצוה הבא לידו ראשון עושהו ראשון

אמנם יש להביא ראיה ממה שאמרו בפסחים ק"ד בית שמאי אומרים מברך על היום ואח"כ מברך על היין, וטעמא דב"ש דמברך על היום תחילה משום שכבר קדש היום ועדיין יין לא בא, ומבואר דכל שנתחייב בו ראשון עושהו ראשון ולכן מברך על היום תחילה.

ויעוין בקבוץ שיעורים כתובות אות שכ"ז בענין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, וכתב דזה אינו אלא כלפי המלוה דטעמא שבע"ח מוקדם אין לו זכות קדימה, אבל הלוה חייב לפרוע חוב שנתחייב תחילה משום שנתחייב במצוה זו תחילה צריך לעשותה תחילה, והביא ראיה מהגמ' בובחים דף ק' גבי הולך לשחוט את פסחו ושמע שמת לו מת דפלגין בין מת קודם חצות למת לאחר חצות, דבמת קודם חצות הרי הוא מתעסק במתו, אך במת לאחר חצות שכבר נתחייב בפסח הרי הוא עושה את פסחו יעו"ש. ומבואר דבמצוה שנתחייב תחלה צריך להקדים.

שוב הראוני בנמוקי הגר"י ב"ב כיומא דף ס"ב ע"א שהביא ראיה מסוגיא דהתם במפריש פסחו ואבד והפריש פסח אחר ונמצא הראשון ר' יוסי אמר יקרב הראשון אם אין השני יפה הימנו, וחזוין דמי שהופרש ראשון צריך להקריבו ראשון.

אך לכאורה מהתם מוכח כמש"כ הר"ן דגם בב' תינוקות שביום השמיני חל חיוב ברית מילה על שניהם בשוה מ"מ מי שנוגד ראשון הוא קודם למילה ודלא כמש"כ הפתחי תשובה, דהרי התם כשהגיע זמן שחיתת הפסח שניהם עומדים לפני בשוה, ואע"פ"כ מבואר דמי שהפריש ראשון הוא קודם, וכן מבואר להדיא בגמ' וברש"י שם דאיירי אפי' מצא פסחו קודם חצות והגיע זמן שניהם בשוה וצ"ע.

בענייני אם יכול להשאל על החלה אחר שאכלו ממנו כדי שיחול החלה שהפרישו עבור מי ששכחו להפריש

או לא וז"ל כתבנו במעדני ארץ תרומות פ"ד ה"ז אות ג' שהרוצה לצאת מכל ספק יקדים להפריש הפרשה שניה בלא ברכה קודם שהוא נשאל על הראשונה, ויכול לעשות כן, כמו דאמרין בהא דאין נדר חל על נדר דאם נשאל על הנדר הראשון חל הנדר השני וה"ג גם כאן אחר שישאל יתברר שההפרשה השניה היתה הפרשה גמורה כדון, ורבים העירו לי דהואיל ובשעה שמפריש הפרשה שניה לאו כלום הוא כיון דבאותה שעה הפירות מתוקנים לכן אף שע"י השאלה מתברר שלא היתה תרומה למפרע מ"מ אין ערך להפרשה כזו, עכ"ל, ויעו"ש שהאר"ק להוכיח דמהני הפרשתו הגם שבשעה שהפריש לא היתה הפרשתו כלום שהיו הפירות חולין יעו"ש.

והנה בנשבע לאכול ככר זה ושוב נשבע לאכול ונשאל על הראשונה איתא בגמ' שבועות כ"ז דחיילא בתרא אבל בנשבע לאכול ושוב נשבע שלא לאכול שהוא שבועה לעבור על שבועתו ואח"כ נשאל על הראשונה, נחלקו הראשונים אי חיילא שבועה בתרא דהנמק"י בשבועות כ"ז ס"ל דלא חייל בתרא אפי' שנשאל על הראשונה והריטב"א שם ס"ל דחיילא שבועה בתרא, ובשו"ע י"ד סימן רל"ח י"ז כתב להסתפק בדין נשבע לבטל ונשאל על הראשונה אי חיילא שניה.

ויעוין בחדושי רבי שמואל נדרים סי' ט' שביאר בזה דהיכא שנשבע לקיים את שבועתו דהיינו שנשבע שיאכל ושוב נשבע שיאכל הא דלא חיילא עליה שבועה בתרא אינו משום דאין כאן מעשה שבועה אלא דלא מצי חייל עליה משום שכבר אסור משום שבועה קמא ולהכי כשנשאל על הראשונה חיילא שניה עליה, אבל כשנשבע לבטל את שבועתו הא דלא חיילא עליה שבועה הוא משום דלא כל כמיניה להשבע על זה אין כאן מעשה שבועה וכלשון הגמ' שבועות דף כ"ט ע"ב דשבועה יצא מפיו לשוא ולהכי חסר במעשה השבועה, ולהכי לא מהני שאלה לבטלה למפרע, דכל היכי שלא חשיב מעשה שבועה לא מהני שאלה להחיל השבועה אחר שנתבטלה הראשונה, ויעו"ש שהאר"ק בסברת הגר"ש ששהתיר נדרים אינו אלא מכאן ולהבא למפרע וכל היכא שלא הותר

ותמהתי בזה, שהרי הרמב"ם לא הביא הלכה זו כלל גם בהלכות אחרות ביד החזקה, וצ"ב השמטת הרמב"ם להלכה זו ומוציא טעם השמיטה, וא"כ איך אפשר ללמוד ממה שלא הביא הלכה זו בהלכות אבל שאינו מוכתי קרובי המת וצ"ע, וראיתי בספר פאר אהרן סימן י"ג שתמה וז"ל והרמב"ם כל הדין האלו של מי שמת ראשון נקבר ראשון השמיט ולא הביא ביד החזקה שלו, יעו"ש, ואפשר דאם הוא דין בהלכות קדימה במצוות שנתחייב בה תחילה הוא נכלל בדין אין מעבירין על המצוות שמצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, וכל שבאה לידו תחילה הוא בכלל מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, והרמב"ם הביא הלכה זו ולכן לא הוצרך להביא שנית.

לו אסור לעבור על שבועתו על סמך שישאל אחר כך, אמנם יעו"ש שהביא מהשעה"מ פ"ו מנדרים בשם הרשב"א שאם ברור לו שישאל מותר לעבור על שבועתו. ולפ"ז יש מקום לומר בדמקום שכבר הפרישו חלה כשמפריש חלה שנית הרי הפירות הם חולין ואין חייבים בהפרשה כלל, וא"כ חסר במעשה ההפרשה, שאין שייך חלות תרומה וחלה על החולין שכבר נתקנו ואפשר דבזה לא מהני שאלה שתחול ההפרשה השניה.

בעניני מי ששכח ולא בירך ובירך שהכל על המעט שנשאר לו לאכול אם מברך בורא נפשות על הכל

חלה על המאכל, א"כ י"ל דכל היכא דבירך ברכה המועלת אפילו בדיעבד ממילא יצא יד"ח ברכה אחרונה.

וכע"ז דנו האחרונים לענין מי שאכל מזונות ושתה יין דצריך לברך על המחיה ועל הגפן, ובירך עה"מ ושכח להזכיר על הגפן אי יצא בברכת עה"מ. דהנה בלבוש סי' ר"ח כ' דברכת על המחיה ג"כ פוסטת תמרים ויין, דכמו דנפטרין בבהמ"ז משום דייני ה"ה דנפטרין בברכת "על המחיה", והובא בבה"ט שם סק"ג. אמנם ע"י במלבושי יו"ט וא"ו שפקפקו בזה ע"ד הלבוש, ומ"מ לדינא כ' דספק ברכות להקל. ונסתפקו האחרונים היכא דאכל מזונות וגם שתה יין ובירך עה"מ אי פטר את היין.

יבואר מש"כ במנחת שלמה שהמברך על המחיה על המזונות והיין ולא נתכוון לפטור היין לא פטור

ועי' בשו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' ק"ה ובשו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צ"א שהביאו שדנו בזה הג"ר אליהו ראם והגרי"ש זילברמן (ונדפס בספרו קרן ישי עמ"ס ברכות דף מ"א), דהגרי"א ראם דלא יצא דאע"פ דעה"מ פוסט יין היינו דוקא כששתה יין לחוד, אבל אם אכל גם מזונות ונתחייב בברכת עה"מ אינו פוסט את היין, משום דברכת עה"מ קאי על המזונות ולא על היין [אא"כ נתכוין בהדיא לפטור את היין], דומיא דמש"כ רש"י בברכות הנ"ל לגבי ברכת בפה"א דאע"פ דפוסטת בפה"ע היינו דוקא אם לא אכל רק פרי העץ, אבל אם אכל צנון וזית ובירך בפה"א לא פטר את הזית, אך הגרי"ש זילברמן טען דשאני התם שלעולם ברכותיהם חלוקות ומה שהאדמה פוסטת את העץ הוא רק בדיעבד, משא"כ הכא שהתקנה היתה לכוללם יחד, הלכך שפיר פוסט גם בסתמא עי"ש. **ובה"ה** צבי שם כ' דאפשר לחלק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה, דכל סברת רש"י הנ"ל מיירי דוקא בברכה ראשונה, אבל בברכה אחרונה לא בעינן כוונה לפטור, וכיון דאם היה מכוין לפטור היין בעה"מ היה נפטר הכ"נ נפטר אע"פ שביירך אף על המזונות. ועי"ש שהביא דמחלקו בזה האחרונים, דהפ"ג בפתיחה כוללת כ' סברא זו לחלק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה, אולם בשו"ת רב פעלים ח"ב סי' ל"ב כ' בשם האחרונים דאף בברכה אחרונה אם לא נתכוין בפירוש לפטור המין השני אינו נפטר בסתמא עי"ש.

ובמ"ב סי' ר"ח ס"ק ס"ט מבואר לענין ענבים ויין דאע"ג שאם אכל ענבים ובירך לאחריהם על הגפן יצא, מ"מ אם אכל ענבים וגם שתה יין אין ברכת היין פוסטת את הענבים אלא א"כ נתכוין בפירוש לפטור גם את הענבים ולא בסתמא עי"ש, [ומשמעות דבריו שם דקאי בין לענין ברכה ראשונה ובין לענין ברכה אחרונה], ומבואר דלא ס"ל לחלק בין ברכה ראשונה לאחרונה, וא"כ ה"ה בנידון הנ"ל לא פטר בברכת עה"מ את היין. וכן העלה לדינא בשו"ת מנח"ש שם.

ומעתה בנידון דידן הוא תלוי ג"כ בנידון הנ"ל, דלשיטת הפ"ג דמחלק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה א"כ הכ"נ י"ל דיצא בברכת שהכל אף יד"ח ברכה אחרונה. אולם למש"נ מהמ"ב דלא ס"ל לחלק בזה, וכן נקט המנח"ש לגבי ברכת עה"מ על יין, א"כ הכ"נ לא יצא בברכת שהכל יד"ח ברכה אחרונה ויחזור לברך ברכה אחרונה לאחריה. [וממילא ודאי דיאכל עוד מעט ויברך שהכל, ואח"כ יברך בור"ג לאחריה].

יבואר דהכא לכרע י"ל דלא סגי בברכה אחת לצאת ברכה לפניה ולאחריה ואפילו יתכוין בהדיא

ב' ואפשר עוד דאף אי נימא כסברת האחרונים הנ"ל לחלק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה, מ"מ י"ל דבנידון דידן לכו"ע לא יצא בברכת שהכל יד"ח ברכה אחרונה, ד"ל דברכה אחת אינה יכולה לעלות גם לברכה לפניה וגם לברכה לאחריה, דב' חובות חלוקות הן, וכיון דצריך לברכת שהכל לפטור שתיתו מדין ברכה לפניה, אינה פוסטת מדין ברכה לאחריה.

ולפי' סברא זו י"ל דאפילו אם יתכוין בהדיא לצאת בברכת שהכל גם חיוב ברכה לאחריה לא יועיל, כיון דלא שייך לצאת בברכה אחת גם חובת ברכה לפניה וגם לאחריה. וצ"ע בזה.

ועי' בס' בר אלמוגים שדן באריכות בסברא זו אי ברכה אחת יכולה לפטור ב' חיובים, והביא מספר אפיקי מגינים שדן לענין ברכת התורה דלכתחילה צריך לברך אשר בחר לפניך ואשר נתן לאחריה, אבל בדיעבד אף אם החליף יצא [וכמובא לעיל], מה הדין בכהן שביירך אשר נתן לאחריה וצריך לעלות שוב לעלייה שניה במקום לוי, האם יכול לצאת יד"ח ברכה לפניה בברכת אשר נתן שמברך בשביל עלייה ראשונה, וכ' דאין יכול לצאת בברכה אחת בשביל ב' החיובים דלפניה ואחריה, והשווה דאין יוצאין בתפילה אחת חובת ב' תפילות, וכגון מי שלא התפלל שחרית דמתפלל מנחה שתיים, ולא אמרינן דתפילה אחת תעלה לו למנחה ולתשלומי שחרית. [ויש לדון בראיה זו] עי"ש.

[ויל"ע] לשיטת הראב"ד עצמו דאם אכל בלא ברכה לפניה מברך לאחר אכילה אע"פ שאינו אוכל עוד כלום, אם אכל דבר שנברכתו שהכל ומברך שהכל לאחר אכילתו, אי פוטרו ממברכה אחרונה לדעת הברכ"ה הנ"ל, דלסברא אחרונה הנ"ל דאין ברכה אחת עולה גם לברכה לפניה וגם לברכה לאחריה א"כ הכ"נ לא תועיל לפטור

בגמ' בברכות דף נ"א ע"א בעי מי שאכל ושתה ולא ברך האם יכול לברך לאחר שאכל, ומסיק דלאחר שאכל אינו מברך. ולדעת רוב הראשונים הכי קימ"ל דלאחר שאכל אינו מברך, מלבד דעת הראב"ד שהביא הרשב"א שם דגם לאחר שאכל יכול לברך. והנה בשולחן ערוך סימן קס"ז סעיף ח' כתב וז"ל שכח ואכל ולא בירך המוציא, אם נזכר בתוך הסעודה מברך, ואם לא נזכר עד שגמר סעודתו, אינו מברך. ובמ"ב שם ס"ק מ"ח כתב וז"ל ומיהו אם אפשר לו לאכול עוד מעט טוב שיברך המוציא ויאלץ, עכ"ל, והיינו טעמא משום דהא שיטת הראב"ד שהשוכל לברך ברכה ראשונה מברך לאחריו [והובא ברמ"א סי' קע"ב ע"ש], ולכן אם יכול לאכול עוד יברך על מה שאוכל ויפטור מה שאכל בברכה ראשונה לצאת שיטת הראב"ד.

יבואר אם אכל ולא בירך לפניו ומברך שהכל על אכילה שניה אם נפטר מברכת בורא נפשות

והנה ברמ"א בס' קע"ב הביא דעת הראב"ד, ובמ"ב שם לא כתב דאם אפשר לו לשתות עוד טוב שישתה כדי שיוכל לברך לצאת דעת הראב"ד, ויש להעיר אמאי לא כתב כן כמש"כ בס' קס"ז. ובפשוטו י"ל דסמך על מש"כ בס' קס"ז. אך אפשר בדוקא הכא לא כתב כן המ"ב, ומשום דהכא אם יברך שוב ברכת שהכל מכניס את עצמו לספק ברכה וכדיבואר להלן אי"ה.

דהנה יעו"ש בברכי יוסף סימן ר"ד שנסתפק אם המברך ברכת שהכל לאחריה אם יצא בדיעבד, וכתב להביא ראיה ממש"כ הבאר שבע שהמברך בקריאת התורה אשר נתן לפניו יברך אשר בחר לאחריה, דחיונו בדיעבד אם הפך הברכות של לפניו לאחריה ואיפכא יצא, והכי נמי יצא, וכתב דהכא כו"ע מודו בזה דיצא יעו"ש בארוכה, אך בשערי תשובה בס' ר"ז סק"א הביא דהרמ"ע מפאנו חולק על הברכ"י וס"ל דלא יצא. **ומעתה** לדעת הברכ"י בדיעבד יצא, אם שכח לברך לפניו ואכל בראשונה כשיעור כזית מדבר שבברכתו שהכל ונתחייב בברכה אחרונה של בורא נפשות, אם כעת יאכל עוד מעט ויברך עליו ברכה ראשונה כדי לפטור את מה שאכל כבר לדעת הראב"ד, לא יוכל לברך מעתה ברכה אחרונה, דהא ברכת שהכל שביירך עולה במקום ברכת בורא נפשות לאחריה ונפטר מברכתו. אלא דאם יאכל כשיעור בשנית ודאי יוכל לברך בורא נפשות על אכילה השניה שעדיין לא בירך עליה ברכה אחרונה.

יבואר אם כשמברך שהכל לאחר אכילתו על המשקה האם פוסט את מה שאכל מבואר נפשות

ולפ"ז יש להסתפק מה טוב יותר לעשות, האם לאכול עוד מעט כדי לצאת דעת הראב"ד אבל בזה לא יוכל לברך ברכת בורא נפשות כמו שנתחייב, שהרי לדעת הברכ"י יוסף יצא כבר יד"ח, או עדדיף שלא יברך שהכל על אכילה נוספת כדי שיוכל לברך בורא נפשות כדין, ואע"פ שלא יפטור את מה שאכל לדעת הראב"ד הכי עדיף טפי דהא דעת הראב"ד יחידאה הוא כמש"כ המ"ב סימן קע"ב וצ"ע. ואפשר דלהכי דקדק המ"ב ולא כתב הכא הך עיצה שכתב בס' קס"ז, ומשום דאם יברך שהכל לא יוכל לברך בורא נפשות לאחריה.

אולם באמת נראה דאף לדעת הברכ"י דהמברך שהכל לאחריה במקום בורא נפשות יצא יד"ח ברכה אחרונה, מ"מ בנידון דידן י"ל דלא יצא בזה יד"ח ברכה אחרונה, **וב' תשובות בדבר.**

א' י"ל דכיון שהוא צריך להך ברכת שהכל כדי לפטור שתיתו מדין ברכה לפניה, שוב אינה עולה לו בשביל חובת ברכה אחרונה. וממילא ודאי דיאכל מעט ויברך שהכל ואח"כ יברך שוב בור"ג לברכה אחרונה.

וכסברא זו מבואר בגמ' בברכות דף מ"א א' דאם היו לפניו זית וצנון ובירך על צנון בפה"א לא פטר את הזית, ופרש"י שם דאף על גב דתנן (שם מ' א') בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יצא, הני מיילי בחד מינא וטעה ובירך עליה בורא פרי האדמה, אבל צנון וזית ובירך על הצנון בפה"א לא נפטר זית. [וכן מבואר בשו"ע סי' ר"ו]. והיינו דכיון דצריך לברכת בפה"א בשביל הצנון שהוא עיקר דינו, שוב אינו עולה לו בסתמא בשביל הזית. וא"כ הכ"נ י"ל דכיון דצריך לברכת שהכל בשביל חובת ברכה לפניה שהוא עיקר דינו, שוב אינו עולה בסתמא בשביל ברכה אחרונה במקום בורא נפשות.

יבואר נידון האחרונים אם יש לחלק בין ברכה ראשונה לברכה אחרונה

אמנם יש לדון דברכה אחרונה שאני, דאע"פ דצריך לברכת שהכל בשביל ברכה לפניה מ"מ י"ל דמהני נמי לפטור מחובת ברכה אחרונה, דדוקא בברכה ראשונה דהברכה חלה על המאכל ופוסטתה, בזה י"ל דמאחר שצריך לברכה בשביל הצנון שוב אין הברכה חלה על הזית, אבל ברכה אחרונה דהוא חובת הודאה בעלמא ואין הברכה

דפשיט"ל דאין ימול לצאת בברכה אחת גם לחובת ברכה לפניה וגם לחובת ברכה לאחר, וצ"ע].

ונראה עוד דאם מכוין בהדיא בברכת שהכל שלא לפטור יד"ח ברכה אחרונה, ודאי מוטב דאין יוצא יד"ח ברכה אחרונה בע"כ, וממילא חייב לברך אח"כ בור"נ לאחריה.

בעניין אם אין מעבירין על המצוות הוא איסור בקום ועשה או בשב ואל תעשה

אותה קודם, א"כ נמצא דבזה שנטל את הטלית הוא גורם בזיון לתפילין. והנה אף דהמ"ב כתב על דין זה שהוא פשוט, הטורי אבן במגילה דף ו' ע"ב חולק על המ"ב, וס"ל דכיון שהיה אסור לו לעזוב את המצוה הראשונה אע"פ שהתחיל כבר במצוה אחרת צריך לחזור למצוותו הראשונה, דאולינן בתר המצוה הראשונה שנתחייב, ולדבריו יש לדון דבאמת האיסור הוא במה שמקיים את המצוה השנייה, וא"כ עובר האיסור בקום ועשה.

עוד העירנו ידידי הרב הגאון ר' אברהם נוברגר שליט"א, דאפילו אם נימא דהאיסור של אין מעבירין וכו' הוא במה שגורם בזיון למצוה הראשונה, שעזוב את המצוה הראשונה ומקיים את המצוה השנייה, מ"מ י"ל דלא הוי איסור בקום ועשה, דאין ה"נ עובר את האיסור במעשה, שהוא מבזה את המצוה הראשונה ע"י מעשה שמקיים את המצוה השנייה, מ"מ האיסור הוא במה שהמצוה הראשונה מתבטלת וזה נעשה בשווא"ת, וכעין שכתב השאגת אריה סימן ל"ב דהלאו של לא יראו פני ריקם הוא בשב ואל תעשה דאע"פ שעובר הלאו ע"י מעשה במה שנכנס למקדש בלי קרבן מ"מ האיסור הוא מה שלא הביא קרבן וזה חשיב בשווא"ת.

בעניין אין מעבירין על המצוות לדבר הרשות

לדאורייתא, וא"כ אמאי כתב בסו"א דאסור להפסיק לדבר הרשות, עיי"ש. אך לפי משנת"ה דהא דאסור להפסיק באמצע המצוה לדבר הרשות הוא משום דיסוד דינא דאין מעבירין וכו' הוא כמש"כ רש"י במגילה דף ו' דמגילה הבאה לידך אל תחמיצנה לא קשה כלל, דרך דיני קדימה י"ל דכיון דדבר הרשות לא חשיב כלל להכי ס"ל להשאגת אריה דאפשר להקדימו אפילו למצוה דאורייתא, אבל הכא אין זה שייך לדין קדימה, אלא הוא משום מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה, ולהכי גם לדבר הרשות אסור להפסיק.

בענין פרעה הוא היצר הרע, לי יאורי ואני עשיתני

התורה ואם אינו נהנה מקריאת הנייעס הרי הוא זוכה שהנאתו תהיה בלמוד התורה הקדושה.

ואם ידע אדם כל זה בשעת נסיון כשבא להנות מהעולם הזה באיסור לא יבוא לחטא כלל, וכמו שאמרו חז"ל (ישעיה לג) עוצם עיניו מראות ברע מלך ביפוי תחנונה עניך. שאם בשעת נסיון עוצם עיניו מראות ברע וזכה לראות מלך ביפוי שמבקש את הצדיק מימי לא אכלתו ואיש ניר מטא אלא

ואיתא בזה"ק איל איניש בהאי עלמא וחשיב דדיליה הוא לדרי דרין וזה טענתו של האדם שהחשיב דדיליה היא ואם יודע שהוא חי בעולם שאינו שלו שאי אפשר לקחת מה

שאין מגיע לו הרי הוא ניצול מן החטא, והנה בגמ' נדרים דף ט אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתו ואיש ניר מטא אלא אחד פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרוס וראיתיו שהוא

יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים אמרתי לו בני מה ראית להחשיך את שערך זה הנאה אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין

ונסתכלתי בבואה של ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו רשע למה אתה מתנאה בעולם שאינו

שלך במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה העבודה שאגלחך לשמים מיד עמדתי ונשקתי על ראשו אמרתי לו בני כמון ירבו נזירי נזירות בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא

לגדור נדר נזיר להזיר לה' והנה אותו נזיר אמר למה אתה מתנאה בעולם שאינו שלך כנגד מה שאיל איניש

עלמא וחשיב דדיליה הוא, וסופו להיות רמה ותולעה כנגד מה דחשיב שהוא לדרי דרין ואם האדם יודע שאמת מלכיו

אפס זולתו אינו מתנאה בעולם שאינו שלו ועושה רצונו בשלימות.

ידוע שפרעה הוא אותיות פה רע ובאגרת הגר"א כתב ועד יום מותו צריך האדם להתיימר ולא בתעניתים וסיוגים רק

ברסן פיו ותאוותיו וזהו התשובה וזה כל פרי העולם הבא שנאמר ודרך חיים תוכחות מוסר דהיינו שעל ידי המוסר

שמיסר עצמו ושובר רצונו וזכה לעוה"ב ופה רע הוא כנגד רסן פיו ותאוותיו וכמו שכתב הגר"א שם על הפסוק שומר

פיו מאכילה ושתיה ולשון מדברים בטלים שומר מצותו נפשו והיינו שזה שני הדברים העקרים שעל ידם זוכה

לעולם הבא כשלוחם עם הפה רע. ובתחלת פרשת וארא כתוב וידעתם כי אני ד' אלוקים המוציא אתכם מכת סבלות מצרים ובזה"ק איתא שהכל

תלוי רק אם נדע וגבין ד' אלוקים הוא המוציא אותנו מכת סבלות מצרים ואז תבוא הגאולה

וכיון שישראל לא שמעו אל משה אמר איך ישמעני פרעה והרי כל הגאולה תלויה

בידיעתם וכו' וכמה שאמרתו של אדם חזק וברורה זוכה לגאולה וכמו שכתב

הגר"א דתפלת על כן נקלה על ה' הוא אחר שאמרו בעלינו לשבח אמת מלכינו ואפס

זולתו אנו יכולים לקוות לראות בתפארת עוזך.

מברכה אחרונה. ואפשר דאף לסברא ראשונה הנ"ל י"ל דסוכ"ס כיון דצריך לברכת שהכל כדי לפטור את מה שאכל כבר מדין ברכה ראשונה, שוב אינה עולה לברכה אחרונה. ועי' במג"א סי' קע"ב סק"ג שנסתפק לדעת הראב"ד דמברך שהכל לאחר שתייתו אי מברך ג"כ ברכה אחרונה "דלא מצינו זו לזו" ע"ש, ומשמע

במה שנתבאר בגליון העבר דמוכח מדברי הביאה"ל דס"ל דאין מעבירין על המצוות איסורו בשב ואל תעשה, העירנו ידידי הרב הגאון ר' אברהם קובר שליט"א וחתני

יקרי הרה"ק ר' יעקב הויגסברג שליט"א דזה מוכרח בדעת המ"ב, דהנה המ"ב בס"כ"ה סק"ה כתב דאם טעה ולקח התפילין קודם הטלית, ושוב עבר והניחם מידו ונטל הטלית, אסור לו לעזוב את הטלית וליטול את התפילין. והטעם בזה, משום דאף דכשנטל את

התפילין ברישא היה צריך להניחם קודם משום דאין מעבירין על המצוות מ"מ לאחר שעזב את התפילין ושוב נטל את הטלית כעת חל דין אין מעבירין על המצוות על הטלית, שאסור להעביר עליה וליטול את התפילין. ובשעה צ"ש סק"ה כתב דזה פשוט.

ולפ"ז דאי דלא יתכן לומר דהאיסור הוא במה שמקיים את המצוה השנייה, דהא כעת רואי שאסור לו לעזוב את המצוה השנייה, וא"כ אפשר לומר שהאיסור הוא במה

שמקיים את המצוה השנייה, וע"כ מוכח דס"ל להמ"ב דהאיסור הוא במה שעזב את המצוה הראשונה, וכמו שמוכח בדבריו בביאור הלכה דס"ל דעובר איסור זה בשווא"ת.

ואולי י"ל דלעולם האיסור הוא במה שגורם בזיון למצוה הראשונה, אך את האיסור הוא עובר במה שנטל את הטלית בידו, דכיון שע"י שנטל את הטלית דינו לקיים

במה שנתבאר בגליון העבר לדון האם מדינא דאין מעבירין על המצוות אסור להפסיק גם לדבר הרשות, העירנו שבמאירי בפסחים דף ס"ד כתב בהדיא דלדבר הרשות

ג"כ אין מעבירין, וכ"כ בטורי אבן במגלה דף ו'. בשו"ת דברי מלכאל או"ח סי' ט"ו שותמה ע"ד הטו"א דהוא סתר משנתו בשאגת

אריה בס"כ"ב דכתב שם דמצוה דרבנן אין קודם למצוה דאורייתא, משום דרבנן לגבי דאורייתא חשיב כדבר הרשות, ודבר הרשות אין חשיב כלל ולהכי ימול להקדימו

ידוע שבעלי המוסר אמרו שפרעה הוא היצר הרע כלומר שאם נרצה ללמוד דרכי המלחמה עם היצר הרע צריכים אנו ללמוד מפרעה דרכיו של יצר הרע וכך דרכו של היצר הרע, והרמב"ם כתב באגרת לבנו שפרעה זה היצר הרע באמת.

והנה איתא ביחזקאל כ"ט בן אדם שים פניך על פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל מצרים כולה דבר ואמרת בה אמר

ה' הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרובץ בתוך יאיריו אשר אמר לי יאירי ואני עשיתני והכי בזה שפרעה

נמשל לנחש שתנין זה נחש והוא היצר הרע הנחש הקדמוני, ובזה"ק כ"כ אמר לו הקב"ה למשה בא ואראה לך

את אשר אראה ואת אשר אראה לך מן גדולי הרובץ בתוך יאיריו שהוא שרש הרע שנתן בבריאה ויש לו כוחות גדולים

שעליו נאמר אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו וכו' עכ"פ צריכים ללמוד מהו דרכו של היצר הרע שנוכל לדעת כיצד

להלחם אותו. ויש לימוד גדול מפרעה שהוא עשה עצמו לאלוהים ואמר

שהוא עשה את עצמו ואת היאור שהיה היאור עולה לקראתו ואמר שאינו צריך לנקבו ומשכים ויוצא לגילוס

ועושה שם ערכיו ולכן אמר לו הקב"ה למשה לך אל פרעה בבוקר הנה יוצא המימה ואז תראה לו שהקב"ה מלא כל

הארץ כבודו ואי אפשר להסתתר ממנו ואמרו חז"ל בשמות הבה פרשת וארא פרשה ח סימן ב' אמר הקדוש ברוך הוא

(ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה', א"ר בנימין בר לוי אם ישב אדם בזוית ועוסק בתורה אני

מראהו לבריות, אם יטמין אדם עצמו לעבודת כוכבים אני מראהו לבריות שנאמר ואני יסתר איש במסתרים ואני לא

אראנו, אמר ר' חמא בר חנינא אני ממלא ממנו העליונים והתחתונים ומראהו שחצו לבריות, לפיכך אמר לו הקדוש

ברוך הוא למשה ראה נתתך אלהים לפרעה, וצריך שידע האדם כשעושה עברה במסתרים דלבסוף הקב"ה מראה

כלונו ברבים ואמרו בסוף קהלת (סוף דבר הכל נשמע) ובתרגום שם כתב סוף פתגם דאתעבד בעלמא בצנעא

עתיד להתפרסמא ולהשתעמא לכל בן אנושא וזה כוונת הכתוב סוף דבר הכל נשמע שהכל ישמע לבסוף ואין דבר

שיעשה אדם בסתר ולא ידעו מזה דלבסוף זה יתגלה לעיני כל והבין אז היה גדול מאוד.

והנה באמת הוא תמוה שהרי היצר הרע הוא מלך זקן וכסיל ואמרים חז"ל שזקן שכולם שומעים לו וכסיל שעושה

אותנו לכסיל כמו שבמבור ברש"י שם וא"כ אומר לי יאורי ואני עשיתני הרי אם יאמר

אדם כן לכסיל יחשב, והיכן כח זה נמצא ביצר הרע שבקרבנו לומר לי יאורי ואני עשיתני.

והבי' הזה שאמרו בגמ' אין אדם חוטא ולא לו שלעולם לא יעשה אדם עברה אם לא שמוכנע שזה טוב לו ויעשה חשבון שירווח מזה וכמו ששמעתי המשל בשם

ברכת מזל טוב נשגב קדם ידידנו הנעלה אשר חיכו ממתקים וכולו מחמדים המסור בכל ליבו ונפשו לרבינו שליט"א במאור מאור הבח"ה יוסף בקשי נ"י

לרגל בואו בבית האירוסין בשעתו ע"ג למשפחת אברג'ל גברתה ובקשרה מעומקא דלגא שיהי ידידנו החתן נ"י לגברתה בת גדול ישראל המיושנת על אדני התורה והיראה ולהמשיך בדרכי הרוממה לעמוד לימינו של רבינו שליט"א בכל לך